

Prožívání minulosti světa

Rudolf Steiner

Rozvíjení budoucí karmy s měsíčními bytostmi •

2160 let jako původně stanovený čas mezi dvěma vtěleními, což odpovídá posunu jarního bodu o jedno znamení •

Po duševním světě, světě Měsíce, následuje země duchů, sluneční země • Duchovní zárodek příští inkarnace

*Prožívání minulosti Země a světa • Bódhisattvové • Mystérium na Golgotě • Gnóze (Pistis Sofia) •
Od měsíční moudrosti k moudrosti sluneční • Rozpolcenost lidstva na Východ a Západ • Civilizační
symptomy*

Když se ohlédneme za tím, co bylo řečeno včera, můžeme si uvě- *prožitky* domít, že člověk, který postupně prožívá jednotlivé doby (výraz *pod vlivem* „doby“ tady musíme použít v návaznosti na fyzické poměry), *měsíčních* tedy jednotlivá období následující po pozemské smrti, se dostává *bytostí* nejprve do oblasti měsíčních bytostí a z této oblasti potom musí přejít do oblasti slunečních bytostí. Měsíční bytosti patří v jistém ohledu ještě k pozemskému bytí. A *prožitky*, jimiž člověk prochází pod vlivem měsíčních bytostí v duševním světě, jsou také kosmickými vzpomínkami na pozemské bytí. Člověk prochází pozpátku pozemským bytím ve skutečných *prožitcích*, tyto *prožitky* jsou ovšem spojené s tím, co jsem včera charakterizoval jako pronikání kosmických úsudků.

Tyto kosmické úsudky k člověku po smrti přicházejí od uvedených měsíčních bytostí. V podstatě jsou to tyto měsíční bytosti, do jejichž vlivu se člověk dostává a které nechávají do jeho bytosti proudit úsudky, tak jako do nás nerosty, rostliny a zvířata nechávají proudit úsudky, které máme tady na Zemi. Můžeme proto říci: Jakmile člověk po smrti vstoupí do duchovně-kosmického bytí, zaznamená nejprve takové kosmické vjemy, které ještě vycházejí z bytostí, jež byly kdysi spojené se Zemí. Již jsme se zmínili o tom, že bytosti, které se pak zabydlely v Měsíci jako v nějaké kosmické pevnosti, byly kdysi učitelé lidí v těch nejdávnějších mystériích Země a později se jen stáhly do tohoto měsíčního příbytku - mohu-li to tak říci. Takže to, co člověk kdysi v pradávných dobách prožíval bezprostředně na Zemi, prožívá dnes při svém průchodu duševním světem pod vlivem bytostí povznesených k Měsíci, tedy - abych tak řekl - měsíčního obyvatelstva. Tento výraz můžeme koneckonců použít, vezmeme-li náležitě v úvahu předpoklady, které jsem tu charakterizoval v minulé přednášce. Toto obyvatelstvo Měsíce, vedené bytostmi, které kdysi byly vůdci lidstva, má úplně jiný úsudek než obyvatelstvo Země. Obyvatelstvo Země v podstatě teprve dnes prochází v pozemském bytí mezi narozením a smrtí tím, čím toto obyvatelstvo Měsíce prošlo v dobách dávno minulých.

Kdybychom použili pozemské letopočty, museli bychom říci, že toto obyvatelstvo Měsíce prošlo v pozemském bytí před o něco více než patnácti tisíci lety tím, čím má lidstvo teprve projít. Toto obyvatelstvo Měsíce před o něco více než patnácti tisíci lety dospělo k takovému úsudku, v němž se spojuje úsudek naturalistický s úsudkem morálním.

My na Zemi dnes ještě oddělujeme naturalistické úsudky, které si děláme vůči kamenům, vůči zvířatům, [od úsudků morálních]. Když je posuzujeme, zdržujeme se morálního soudu. Říkáme, že příroda jedná jen na základě amorální nutnosti. Svět jako celek však nejedná na základě amorální nutnosti. Ačkoli na jednotlivá zvířata, jednotlivé rostliny, jednotlivé nerosty - zejména když je studujeme v jejich odděleném bytí - nemůžeme pohlížet s uplatňováním morálních soudů, jejich stvoření, skutečnost, že jsou na světě, vyšlo naprosto z kosmicko-morálních úsudků.

Obyvatelstvo Měsíce má již tyto kosmicko-morální úsudky. Proto když projdeme branou smrti, musíme si ve spojení s těmito obyvateli Měsíce poslechnout, co říká kosmos na to, co jsme tady na Zemi mysleli, přáli si, cítili, chtěli, co jsme učinili. Celý náš pozemský život je jaksi postaven do světla kosmického úsudku. A my se dozvídáme, jakou má to, co jsme tady na Zemi učinili, hodnotu pro celý vesmír.

Na základě těchto zkušeností pak v sobě rozvíjíme impulzy, abychom to, co jsme tímto způsobem učinili buď ve smyslu světového vývoje, nebo proti tomuto vývoji, v dalším pozemském životě doplnili, opravili, tím či oním způsobem napravili. A zatímco jsme tedy pod vlivem obyvatel Měsíce, přijímáme impulzy pro svůj osud v následujících pozemských životech, impulzy pro to, co se ve východní moudrosti vždycky nazývalo karmou. Impulzy pro karmu tedy člověk přijímá v době, kdy se nachází pod vlivem obyvatel Měsíce, kteří mu mohou říci, jakou mají jeho pozemské činy, jeho pozemské myšlenky hodnotu pro celý kosmos.

Duchovní bytosti vyššího světa, které žijí v okolí člověka, zatímco se nachází pod vlivem obyvatel Měsíce, to jsou bytosti, jež jsem ve své *Tajné vědě* shrnul pod bytosti hierarchie Angeloi, Archangeloi a Archai. Je to první řada bytostí, do jejichž oblasti se člověk dostává, a které nemusí procházet životní fází v pozemském vtělení. Tyto bytosti jsou úzce spjaty s bytostmi vyšších hierarchií. Avšak během svého měsíčního bytí po smrti navazuje člověk v podstatě vztah s touto hierarchií Angeloi, Archangeloi a Archai a z vyšších hierarchií ještě takřkajíc nic nepozoruje.

Pro hodnotu činů jednotlivce jsou důležité zvláště úsudky Angeloi, a člověk se tak po smrti od Angeloi dozvídá, jakou hodnotu v celém kosmu mají jeho individuální činy. Od Archangeloi se spíše dozvídá, jakou mají jeho činy hodnotu vzhledem k tomu, že hovoří tou či onou řečí, že patří k tomu či onomu národu. To jsou také věci, které vstupují do impulzů pro další osud, pro další karmu. A od Archai se člověk dozvídá, jakou mají činy - které ovšem koná v určité epoše - hodnotu pro epochu, k níž musí opět sestoupit z duchovních výšin do pozemského bytí.

Na základě všeho, čím se tu člověk může proniknout, pokud se - a prosím vás, abyste si této vedlejší věty velmi dobře povšimli - pokud se správně připravil na mimozemské bytí, na základě všeho, co tu může přijmout v podobě impulzů, zejména, jak později uvidíme, na základě toho, jaký zaujal postoj k velkým duchovním vůdcům lidstva, pak člověk může přejít ze sféry obyvatelstva Měsíce do sféry obyvatelstva Slunce. Hovoříme-li tedy o světech, do nichž člověk vstupuje mezi smrtí a novým narozením, musíme hovořit o obyvatelstvu Měsíce a obyvatelstvu Slunce.

Obyvatelstvo Měsíce tvoří bytosti, které jsme již poznali jako ty, které už kdysi přebývaly na Zemi, byly se Zemí spojeny. Avšak v době mnohem, mnohem dávější bylo i obyvatelstvo Slunce dosud spojené se Zemí a spoluprožívalo záležitosti Země.

Když člověk vstoupí do oblasti obyvatelstva Měsíce, je mu zcela jasné, že vstoupil mezi obyvatelstvo, které spolu s ním kdysi obývalo Zemi. Když pak vstoupí do oblasti obyvatelstva Slunce, jako by se ho zmocnila mocná kosmická vzpomínka na pradávňý čas. Z jiného hlediska jsem to popsal v knize *Tajná věda v nástinu*. Zmocní se ho něco jako vzpomínka na pradávňý čas, kdy i Slunce, i obyvatelstvo Slunce bylo ještě spojené se Zemí. Takže po smrti vrůstáme do duchovního kosmu tak, že vrůstáme do dvou duchovních, kosmických zemí, kde se setkáváme s obyvatelstvem, s nímž jsme kdysi byli na Zemi spojení, když jsme na Zemi byli ještě úplně jinými bytostmi.

Jestliže tedy procházíme zážitky, uplývajícími mezi smrtí a novým narozením, ohlížíme se v současné epoše vývoje lidstva ve velkých, mocných vzpomínkách za vývojem Země ve vesmíru. A zatímco člověk tady na Zemi, během svého pozemského bytí, prožívá jen část vývoje lidstva, mezi smrtí a novým narozením prožívá část celkového kosmického vývoje, část celkového vývoje světa. Obyvateli Slunce jsou tedy v podstatě bytosti, které se již v mnohem dávnější době povznesly nad zkušenosti, jež může učinit pozemská bytost, a povznesly se již také nad zkušenosti, které může učinit bytost měsíční.

Vstoupí-li člověk do oblasti obyvatelstva Slunce, vstoupí do sféry nejvyšší moudrosti, do sféry, v níž může žít jenom tehdy, pokud se na to na Zemi dostatečně připravil.

Nuže, včera jsem řekl, že když člověk přejde z duševního světa do země duchů - a dnes musíme říci: ze sféry obyvatelstva Měsíce do sféry obyvatelstva Slunce - podstatně se zvolní tempo jeho pouti kosmem. Zatímco tedy okruh kolem Měsíce probíhá po dobu asi jedné třetiny trvání pozemského života, prochází člověk dalšími kruhy, kruhem Marsu, Jupiteru a Saturnu - že jimi neprochází úplně, o tom jsem se včera již zmiňoval - pomaleji, a to dvanáctkrát pomaleji než kruhem Měsíce.

Když si spočítáme, jakou dostaneme dobu, dospějeme k následujícímu výsledku. V podstatě musíme vycházet z toho, co bylo člověku původně určeno, k čemu byl člověk původně určen na základě úradku kosmu. A tady můžeme předpokládat, že člověk projde dobou Měsíce za jednu třetinu pozemského času. Sečteme- -li si delší dobu spánku v raném dětství a pozdější dobu lidského spánku během jeho pozemského života, dostaneme přibližně, v průměru, třicet let, které člověk potřebuje, aby prošel prvním, měsíčním cyklem. Průchod každým dalším cyklem pak probíhá tak, že se jeho doba dvanáctkrát prodlouží, a dostaneme tři sta šedesát let na každý cyklus, jestliže budeme člověka dále sledovat na jeho vesmírné pouti, dostaneme tři cykly, jimiž prochází. Nedostává se až k Saturnu, ale podle původního určení by těmito cykly měl projít.

Můžeme tedy říci: Člověk prochází první cyklus, druhý cyklus, třetí cyklus, a pak se zase musí těmito třemi cykly vrátit, takže třikrát opíše kruh na cestě tam a třikrát na cestě zpátky ke svému následujícímu pozemskému bytí. To dává šest cyklů. A jako čas, který byl člověku v podstatě dán (ještě se zmíním o tom, že ho takto neabsolvuje vždy a že u dnešního člověka tomu může být také úplně jinak), jako čas, který byl člověku dán původním úradkem kosmu, pak dostaneme 2160 let.

2160 let - co to znamená? Stačí si jen vzpomenout, že každý rok se jarní bod Slunce nachází na jiném místě zvířetníkového znamení. Jarní bod Slunce se posouvá. Za poslední staletí se posouval tak, že byl původně v Beranu, potom se v Beranu poněkud posunul, pak se dostal do Ryb, a zhruba za 25 920 roků, tedy za dobu, která se blíží 26 000 roků, Slunce vykoná celý oběh zvěro- kruhem. 2160 roků je jedna dvanáctina této doby. Za 2160 let se Slunce posune z jednoho znamení zvěrokruhu do druhého. Člověku tedy bylo původně dáno, aby se na Zemi vrátil, až se Slunce posune z jednoho znamení zvěrokruhu do druhého.

Vidíte, když si z vnitřních důvodů vypočítáte toto číslo 2160 a srovnáte ho s tím, co jsem ze zcela jiného hlediska uvedl v *Tajné vědě*²³ - ti z vás, kteří ji četli, si vzpomenou, že jsem dobu posunu Slunce od jednoho znamení zvěrokruhu k druhému uvedl jako dobu, která byla člověku původně určena jako mezidobí mezi smrtí a novým narozením; v *Tajné vědě* jsem to uvedl spíše ze strany kosmu, zvenčí, dnes jsme naopak vycházeli z vnitřního lidského života - jestliže onen počet let uvedeme z těchto dvou stran, dostaneme přesně totéž číslo. To jsou zkrátka věci, kterých

by si lidstvo mělo všimnout: pokud v duchovní vědě dospějeme ke správnému závěru z jednoho hlediska, a potom z úplně jiného hlediska také dospějeme ke správnému závěru, budou tyto dva závěry vnitřně v souladu.

Člověk, který duchovní vědu posuzuje podle dnešních závěrů, může velmi snadno říci: O co se vůbec tato duchovní věda opírá? Naše věda se opírá o pozorování, o experimenty; z těch vycházíme, to je náš pevný základ!

Inu, člověk, který tohle říká, se vůči skutečnostem, jež jsme

uvedli, chová jako někdo, kdo řekne: Stojím-li jako člověk na Zemi, stojím na pevné půdě. Jestliže venku leží nějaký balvan, potom leží na pevné půdě. Všechno na Zemi leží na pevné půdě. Vy astronomové jste vlastně fantastové, neboť nám vyprávíte, že Země se volně vznáší v nebeském prostoru. Kdybyste měli mluvit rozumně, museli byste nám vyprávět o tom, že i Země někde jako balvan leží na pevné půdě. - Zhruba takové je také mínění těch, kdo mluví o anthroposofii [a říkají], že nespočívá na pevné půdě. Připadali by si samozřejmě směšně, kdyby říkali, že Země má jako nějaký balvan spočívat na pevné půdě; vůbec si však nepřipadají směšně, když nevědí, že to, co se musí nést vnitřně, tak jako se nebeská tělesa nesou vnitřně sama, nemůže spočívat na půdě experimentu nebo vysvětlení. Kdyby lidé dospívali ke svým závěrům skutečně důslednou úvahou, viděli by, že právě zde míněná duchovní věda činí každý krok tím nejexaktnějším způsobem a při každém kroku se plně zodpovídá z toho, co chce jako soud vyřknout o světě a jeho bytostech.

Po smrti tedy člověk vstupuje do světa, v němž nejprve prožívá společenství duší, které stejně jako on prošly pozemským bytím a potom byly oddělením těla při průchodu branou smrti uvedeny do oněch duchovních světů, které jsme si právě vylíčili. Člověk se tedy vžívá do sféry lidí, kteří opustili svá těla, a v duchovním prožívání zde pokračuje v poměrech, které spolu s nimi prožíval na Zemi.

Viděli jsme však také, že se člověk dostává do společnosti jiných bytostí, do společnosti obyvatel Měsíce, kteří kdysi spolu s ním obývali Zemi, a potom vystupuje do společnosti obyvatel Slunce, kteří rovněž, jenom v mnohem dávnějších dobách, byli spolu s ním obyvateli Země. Tu se dostává především do společnosti bytostí, které tvoří bytosti druhé hierarchie. V *Tajné vědě* jsem je popsal jako Exusiai, Dynameis* a Kyriotetes. Jsou to bytosti, s nimiž musí člověk spolupracovat, aby byl schopen v příštím pozemském životě - jaksi v kosmickém zpracování - ztělesnit, projevit to, co si v minulých pozemských životech připravil jako svůj osud, jako svou karmu.

Když člověk projde oblastí obyvatel Měsíce, ví, nikoli ovšem pozemskými, nýbrž kosmickými myšlenkami, co jaksi v kosmickém smyslu neudělal správně, zná hodnotu toho, co učinil a myslel a cítil, pro celou kosmickou evoluci. Člověk si ale nemůže připravovat nové pozemské bytí, pokud to ví jen kosmickými myšlenkami. V měsíční sféře tedy dospívá k poznání toho, čím se má stát v příštím pozemském bytí. Toto příští pozemské bytí však ještě nemůže připravovat. Musí postoupit do sluneční sféry, kde žijí bytosti, které už nemají vůbec nic do činění s pozemským bytím, ale které obstarávají záležitosti celé naší planetární soustavy.

V oblasti toho, co má člověk v kosmu prožít, tak kosmos skrývá, abych tak řekl, dvě duchovní země s jejich duchovními obyvateli. Skrývá duševní svět měsíčního obyvatelstva a obsáhlejší obyvatelstvo země duchů, sluneční země. Zatímco obyvatelstvo Měsíce, díky tomu, že bylo ještě před - z kosmického hlediska - poměrně nedávnou dobou spojené se Zemí, spojuje své zájmy s obyvateli Země, a Měsíc je do jisté míry jen kosmickou kolonií určenou ke spolupůsobení, ke spoluřízení, ke spolupodílení se na pozemských záležitostech, je sluneční vesmír, kde žije sluneční obyvatelstvo pod vedením bytostí Exusiai, Dynameis a Kyriotetes, onou oblastí v kosmu, která má za úkol obstarávat záležitosti celé planetární soustavy, Marsu, Saturnu, Jupiteru, Venuše atd. i se Zemí a Měsícem.

Se vstupem do slunečního vesmíru tedy vstupujeme do sféry, kde se naše zájmy podstatně rozšiřují, kde jsme však ve spolupráci s bytostmi Exusiai, Dynameis a Kyriotetes schopni připravovat vznik duchovního zárodku fyzického těla, které pak pro nás může nějaký rodičovský pár přivést na svět. Žádný rodičovský pár by nikdy nemohl přivést na svět pro nás vhodné fyzické tělo, kdyby toto fyzické tělo nebylo dlouho připravováno prací s nejvyššími, vznešenými duchovními bytostmi v duchovním kosmu. A naše práce v duchovním kosmu spočívá především v tom - a je vpravdě větší, obsáhlejší než to, co konáme v malém pozemském bytí - že s bytostmi vyššího stupně obstaráváme vše, co se v těchto bytostech odehrává jako duchovní události (podobně jako se tady odehrávají přírodní události), co se odehrává jako duchovní umění (podobně jako se tady odehrává přírodní umění) a co nám nakonec umožní shrnout všechno, na čem se tam pracuje, v jednom mocném duchovním praobraze, který je pak duchovním zárodkem, jakýmsi předem vrženým stínem toho, co se pak na Zemi narodí v podobě našeho fyzického těla.

Jakmile člověk projde těmito třemi cykly a vydá se zpět, začne se opět probouzet jeho zájem o pozemské záležitosti; a pak pohlédne dolů, mnoho let před tím, než se narodí, na generace, které se ukáží ve vývoji Země a na jejichž konci stojí jeho otec a jeho matka. Již ve chvíli, kdy člověk udělá v kosmu tento velký obrat, začne směřovat svou pozornost dolů na Zemi. Tehdy pohlédne na daleko do minulosti sahající linii předků, z nichž pak pocházejí synové a dcery, a z nich zase synové a dcery, a znovu synové a dcery atd., až se za staletí narodí rodičovský pár, k němuž může ve zmenšené podobě seslat to, co bylo jako mocný, obsáhlý duchovní zárodek fyzického těla zformováno v duchovním světě, aby se pak tento duchovní zárodek mohl v těle matky spojit se zárodkem fyzickým.

Tento duchovní zárodek je zprvu majestátní a velký jako samotný vesmír. Když se člověk vydá na zpáteční cestu a pohlédne na generace, z nichž pak budou pocházet jeho rodiče, a z duchovního světa spolupůsobí na sledu těchto generací, stává se tento zárodek menším a menším, až se opět vrátí do sféry Marsu, pak do vlastní sféry Slunce a pak rychle projde měsíční sférou a sestoupí zase na Zemi k příštímu životu.

Nějaký čas před tím, než člověk jako duševní bytost sám sestoupí, posílá před sebou tento duchovní zárodek. Dříve než sám sestoupí do fyzického světa, tedy předem vysílá to, co připravil pro své fyzické tělo. Než jaksí odloží svou práci na příštím pozemském životě, získává možnost navázat jiný vztah ke kosmu, než tomu bylo doposud; získává tak možnost navázat vztah k celému kosmickému éteru. A jako poslední akt tohoto sestupu vytahuje z duchovních světů, z celého vesmírného éteru síly, z nichž si zformuje své éterné tělo.

Jakmile člověk sešle dolů duchovní zárodek svého fyzického těla, tedy poté, co je duchovní zárodek po mnohaletém proudění z duchovních světů seslán k rodičovskému páru k vytvoření fyzického těla, prodlévá on sám ještě v duchovním světě, soustřeďuje kolem sebe v duchovním světě éter, takže se na krátký čas stává bytostí sestávající z Já, astrálního těla a éteru; tento éter je sesbírán z éteru celého vesmíru. A teprve během embryonálního období, ve třetím, čtvrtém týdnu po početí, spojuje člověk to, co se vytvořilo v prvních třech až čtyřech týdnech ze spojení duchovního zárodka a zárodka fyzického - tedy to, co dorazilo na Zemi ještě dříve než on, spojuje se svou bytostí a dává tomu éterné tělo, které získal přitahováním éteru z vesmíru. A tak se člověk stává bytostí sestávající z toho, co již dříve vzniklo a bylo sesláno na Zemi, z [duchovního zárodka] fyzického těla, z éterného těla, které kolem sebe soustředil v posledním okamžiku svého kosmického bytí, z astrálního těla a z Já, které prošly životem mezi smrtí a novým narozením.

Tak člověk, poté co prošel čistě duchovními zážitky, sestupuje k novému bytí ve fyzickém světě. Z toho, co bylo řečeno, vám bude zřejmé, že člověk prožívající svět mezi smrtí a novým narozením prožívá tento svět ve vzpomínce na dávnověk vývoje Země, ba dokonce na dávnověk toho, co můžeme nazývat vývojem vesmíru. To, co tu člověk prožívá jako vesmírné vzpomínky, které se ovšem stávají jeho činy - neboť člověk ve svazku s vyššími bytostmi, o nichž jsem již mluvil a o nichž ještě musíme dále mluvit, s těmito vzpomínkami něco činí - to, co tu vykonává, činný ve vzpomínání a vzpomínající v činnosti, je významnou perspektivou pro minulost Země a vesmíru.

To, čím člověk prochází ve svých vztazích s obyvateli Měsíce, vyvolává v lidské duši opět vzpomínku na dobu, kterou prožil v dřívějších pozemských životech, kdy k nim měl stejný poměr jako nyní. Člověk pohlíží na řadu pozemských životů, které se podobají tomu současnému. Potom však pohlédne dále do minulosti, na dobu, kdy měl na Zemi blíže dokonce i k dnešnímu obyvatelstvu Měsíce. Pohlédne na dobu, od níž ho ve vnějším fyzickém bytí dělí to, co geologové nazývají dobou ledovou. Pohlédne na formu vývoje Země, kterou najdete v mé literatuře popsánu jako dobu atlantskou.

On však pohlédne ještě dále do minulosti na to, co najdete popsánu jako dobu lemurskou. Tehdy byl jeho vztah k Zemi ještě úplně jiný. Člověk tehdy ještě nežil vázaný na Zemi takovým způsobem, že by po ní chodil svýma nohama; žil více v okruhu Země, v atmosféře Země jako éterná bytost. To bylo možné, protože atmosféra v sobě dosud měla rozpuštěnou především veškerou vodu, která se pak oddělila a nachází se dnes v mořích a kontinentech; v atmosféře však tenkrát byly rozpuštěné i další látky, které se dnes staly pevnou zemí. Během této doby (zase nezáleží na terminologii; můžeme ji nazývat také dobou lemurskou, zatímco přírodovědci ji nazývají nejstarší dobou ledovou), tedy člověk žil více v okruhu. Potom ale pohlížíme na dobu, kdy byl člověk ještě spojený se samotnými slunečními bytostmi, s obyvatelstvem Slunce, dříve než se Slunce v kosmickém vývoji oddělilo od Země. Nepohlížíme na dobu, kterou jsem v

Tajné vědě popsal jako sluneční dobu Země, jako druhé vývojové stadium Země, ale zprvu jen na opakování tohoto kosmického vývoje v bytí Země. Na toto opakování tedy ve vzpomínce pohlížíme. A když se lidské poznání doplní tím, co může člověk prožít mezi smrtí a novým narozením, stane se poznáním kosmologickým. To, co bylo vývojem Země, vystupuje ve vzpomínce, spojeno s výsledky opakovaných stupňů zemského bytí v lidských činech, které člověk vykonává spolu s vyššími bytostmi. Minulost Země ve své souvislosti s celou planetární soustavou, se Sluncem, Měsícem a na nich závislými planetami, se znovu vynořuje v činech lidí. A z toho, co se tu vynořuje, si člověk utváří onen kousek budoucnosti, který si nyní musí utvořit, totiž své příští pozemské bytí. Zároveň se však podílí na přípravě veškeré budoucnosti, která se pro svět připravuje: stadium jupiterské, venušské, vulkánské, do nichž přejde stadium Země.

Nahlédneme-li do těchto skutečností, může pro nás být pochopitelné, jaký byl jeden úsek vesmírného vývoje Země v dávných kosmických dobách. Pohlížíme tu do minulosti na dobu, kdy dnešní obyvatelstvo Měsíce dávalo pozemským lidem jejich učitele. Pak se toto obyvatelstvo Měsíce i s pozdními velkými učiteli lidstva stáhlo do měsíční pevnosti kosmu.

Na Zemi se však znovu a znovu rodili lidé, kteří v celém svém karmickém životě mohli zůstat v niterném spojení s prožitky obyvatelstva Měsíce. Tyto bytosti, jež se znovu a znovu rodily v průběhu vývoje Země, se pak jevily jako vyslanci velkého shromáždění obyvatel Měsíce; jevily se tak lidem, kteří obývali Zemi v první, druhé, třetí poatlantské kulturní epoše a na Východě vytvořili vyspělejší civilizaci. Tito vyslanci Měsíce byli nazýváni bódhisattvy. Byli to lidé žijící na Zemi, dožívalo v nich však duchovno, které bylo díky velkým měsíčním učitelům bezprostředně přítomné na Zemi.

Znovu a znovu se stává, že ve vesmíru nastávají doby, kdy obyvatelstvo Měsíce, které má blíž k obyvatelstvu Slunce než k obyvatelstvu Země, naváže s obyvatelstvem Slunce zvláště niterný vztah; touto oklikou pak prostřednictvím vyslanců Měsíce, nazývaných na Východě bódhisattvy, mohla k pozemským lidem dávnějších východních civilizací přicházet i sluneční moudrost. Při dalším vývoji Země bylo ovšem nutné, aby pozemská civilizace už nebyla, abych tak řekl, vyživována pouze bytostmi Měsíce. Kdyby to šlo pořád dál jen tak, že by v pozemském vývoji vystupovali tito vyslanci Měsíce, celý pozemský vývoj by býval musel nabrat úplně jiný směr, který mu ovšem nebyl kosmickou moudrostí předurčen. Proto nastala ona velká, významná událost, kterou označujeme jako mystérium na Golgotě.

Zatímco v dávnějších dobách přinášeli na Zemi sluneční moudrost jistým způsobem právě vyslanci Měsíce, skrze mystérium na Golgotě sestoupila na Zemi vůdčí sluneční bytost samotná, tedy ona bytost, která je vůdčí bytostí v řadě slunečních duchů, a vtělila se v člověku Ježíši. V důsledku toho nastaly v pozemském vývoji zcela jiné poměry. To, co se stalo moudrostí obyvatelstva Slunce, vnesl Ježíš Kristus jako impulz do vývoje Země samotné. Proto musí další vývoj Země probíhat pod impulzem Ježíše Krista. Když nastalo mystérium na Golgotě, bylo na Zemi rozšířeno ještě tolik měsíční moudrosti, že tato dávná měsíční moudrost jako gnóze, jako *Pistis Sofia*²⁵ - což je dávná měsíční moudrost - byla schopna porozumět tomu, co znamená Kristus. Dávná měsíční moudrost tu ještě byla a vyskytovala se v podobě gnóze. A gnóze byla v podstatě úsilím o pochopení Krista v celé jeho duchovnosti. Gnóze byla ovšem vymýcena. Prvním aktem evoluce směřující k přechodnému neporozumění mystériu na Golgotě je vymýcení gnóze; vymýcení téměř úplné, až na to, co o ní napsali její odpůrci.

Představte si ovšem, kdyby z dnešní anthroposofie zůstalo jen to, co o ní napsali její odpůrci - potom si můžete udělat představu o tom, co lidé vlastně na základě vnějších poznatků vědí o gnózi. Nevědí nic než to, co řekli její odpůrci, a pak ještě to, co stojí ve spise *Pistis Sofia* atd., čemu ale nerozumí. To je to, co lidé vědí o gnózi. Gnóze byla, abych tak řekl, měsíčním darem z dávných dob, darem prvním staletím, především prvním čtyřem staletím křesťanského vývoje; od čtvrtého století už totiž lidé gnózi přestali rozumět. Gnóze byla tedy to, co mohlo být z dávné měsíční moudrosti, z měsíčního Logu řečeno ke slunečnímu Logu, jenž dospěl na Zemi, ke Kristu. Kdo zná tuto souvislost, může skutečně porozumět gnózi - které lidé tak málo rozumí a o které se v současnosti říká tolik podivných věcí.

U toho však nemůžeme zůstat, neboť vývoj Země musí jít dál. Musíme skutečně postoupit od dávné měsíční moudrosti k nové sluneční moudrosti. Musíme se naučit sluneční moudrosti bezprostředně rozumět. Zítřka vám vyličím, jak dávná měsíční moudrost - poté co v podstatě dospěla ke svému konci – ještě promlouvala k lidem prostřednictvím určitého jógového dýchání, prostřednictvím proměny procesu dýchání. Pomocí této proměny lidé pronikali k dávné měsíční moudrosti.

Západnímu obyvatelstvu již není tento jógový způsob přiměřený a musí dospět bezprostředně k imaginaci. To je také příští stupeň, o který je třeba pro obecnou civilizaci usilovat: dospět k imaginaci. Jsou tu však různé překážky. A proto může vzestupný vývoj lidské civilizace probíhat dál jen tehdy, jestliže lidstvo opět přijme duchovní, spirituální impulz.

To je spojeno s jeho nejintimnějšími osudy. Bódhisattvové se v žádné z dob, v nichž se objevovali, v podstatě nesetkali se vzdorujícím lidstvem. I když nám dávné doby navenek často připadají kruté, strašlivé, hrozné, vždycky tu byla možnost přistupovat s dobrou vůlí k impulsům přicházejícím ze spirituálního světa. Bódhisattvové se tak setkávali s lidstvem, které vždycky nějak přijalo to, co bylo dávným měsíčním Logem, odleskem slunečního Logu. Tímto starým způsobem však už nikdy nebude možné k lidstvu promlouvat.

To, co kdysi bylo, však pokračuje, a dávná měsíční moudrost, dávný měsíční Logos tak nemůže skončit, ale musí dále pokračovat; nyní bude muset být pojat slunečním Slovem, které také musí být znovu nalezeno poté, co se ztratilo i poslední dědictví přežívající v gnózi. K lidstvu však nelze vlastní sluneční řečí promlouvat dříve, než se samo s dobrou vůlí obrátí ke slunečnímu Slovu. Proto také bude lidstvo marně čekat na příchod některého z následovníků dávných bódhisattvů. Zda tu pro lidstvo nějaký bódhisattva je nebo není, záleží totiž na tom, jestli se k němu lidstvo obrátí s pochopením či nikoli.

Dnes je lidstvo hluboce rozpolcené na východní a západní. A ten, kdo do těchto poměrů nevidí dostatečně hluboko, nemůže náležitě posoudit, jak je lidstvo rozpolcené na Východ a Západ, jak Východ po svém něco očekává od nového bódhisattvy, úplně jiným způsobem, než může Západ být jen tušit. Dnešní nacionalistické úsilí dosud nebylo po celé Zemi dostatečně překonáno oním obecným všelidským vědomím, které v podstatě musí být výsledkem Kristova impulzu. K tomuto obecně lidskému, vpravdě křesťanskému impulzu však lidstvo nenajde cestu (a nemůže ani porozumět tomu, co by mu mohl říci případný bódhisattva), dokud v sobě zase v dostatečné míře neprobudí spirituální touhu a dokud právě díky této spirituální touze nevytvoří po celé Zemi most porozumění mezi Východem a Západem.

Dotýkám se tím tématu, které musí být dále rozvedeno zítřka; vyložíme si, že není možné, aby lidé čekali na bódhisattvu, ale že bódhisattva musí čekat na pochopení, s nímž se na něj lidstvo obrátí, dříve než k němu bude moci promluvit svou řečí; neboť lidstvo vstoupilo do epochy svobody.

Právě tímto vstupem do epochy svobody v souvislosti s tématem, jehož jsme se právě dotkli, se budeme zabývat v našich zítřejších úvahách. Všechno, čím bude lidstvo muset projít, aby v sobě skutečně probudilo ten nejniternější impulz ke směřování do duchovního světa, však souvisí s leckterými zdánlivě nevýznamnými kulturně civilizačními systémy a příznaky.

Promiňte mi, že spojuji velkolepé věci, jež jsem právě vyslovil, s maličkostmi, ale na malých příznacích vidíme to veliké. Před několika dny jsem řekl, že právě tady, kde se imaginace v duchu jakoby pevně stavějí, do toho rušivě vstupují automobily. Nevystupuji zde proti automobilům, o tom jsem se již zmiňoval; an- throposofie nemůže hlásat nic reakcionářského. Já samozřejmě vášnivě rád jezdím v autě, je-li to nutné; nemůžeme chtít svět vrátit zpátky, ale proti tomu, co se objeví na jedné straně, musíme postavit to druhé, aby ježdění v autě bylo zcela v pořádku. Vedle ježdění autem se vším, co s tím souvisí, tu však musí být lidská srdce tíhnoucí ke spirituálnímu světu. Potom lidstvo dokáže, i když přijdou ještě jiné věci než automobilismus, jít dál na základě vlastní síly a svobody, která musela nastat, která však musí znovu vést k bódhisattvovi.

Co se týče věcí, které do světa vstupují kvůli mechanickému vykonávání lidské práce, tady si lidstvo dokáže pomoci samo. A tak můžeme říci: proti všem těm automobilům, psacím strojům atd. si lidstvo dokáže pomoci samo. Jinak je tomu - promiňte mi, že dnešní přednášku uzavřu touto zdánlivou malicherností - v případě gramofonu. U gramofonu je tomu tak, že lidstvo chce do mechanismu vtěsnat umění. Kdyby tedy lidstvo získalo vášnivě zalíbení v takovýchto věcech, kde by bylo mechanizováno to, co do světa sestupuje jako stín něčeho spirituálního, kdyby tedy lidstvo projevilo nadšení pro něco takového, čeho je gramofon výrazem, pak si z toho samo nepomůže. Tady by mu museli pomoci bohové. Ovšem bohové jsou milosrdní; a dnes můžeme doufat, že co se týče dalšího pokroku lidské civilizace, milosrdní bohové nám pomohou překonat taková scetství v oblasti vkusu, jaká představuje právě gramofon.

Penmaenmawr, 29. srpna 1923

GA 279